

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

9-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafroz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Raupov Xolmamat Rashidovich, Xaitova Olmaxon Saidovna

O'ZBEKISTONDA KON-METALLURGIYA SOHASI TARAQQIYOTIDA BERUNIY

ILMIY METODOLOGIYASINING O'RNI 13-19

Muminov Ulmas Ravshanqulovich

QADIMGI TURKIYLARDA DAVLATCHILIK AN'ANALARI 20-30

Azamatova Gulmira Bayirbekovna

MEHNAT MIGRATSIYASINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARI:

XALQARO STANDARTLAR VA MILLIY QONUNCHILIK 31-37

Absalom Ziyadullayevich Xujanazarov

YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA SURXONDARYO VILOYATIDA

SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI O'ZGARISHLAR 38-43

Allamuratov Shuxrat Ashurovich

BUXORO AMIRLIGINING ICHKI SAVDO-TRANZIT ALOQALARIDA

AMUDARYO SUV YO'LINING O'RNI 44-49

Sabirov Mansurbek

AMUDARYO SOHILI BO'YLAB XALQARO KARVON YO'LIDA RIVOJLANGAN

O'RTA ASR VA SHAHARLARI SAHIFASI 50-53

Matnazarova Mohira Uktamovna

KO'CHMANCHI CHORVADORLAR CHORVACHILIK XO'JALIGINING

SHAKLLANISH OMILLARI 54-59

Shukurillayev Yunus Asrorovich

BUXORO AMIRLIGIDA HARBIY UNVON VA MANSABLARGA TAYINLANISHIGA

OID HUIJATLAR TAHLILI (QO'SHBEGI DEVONXONASI ARXIVI HUIJATLARI ASOSIDA)..... 60-67

Esanova Nilufar

O'ZBEKISTONDA XALQARO MUNOSABATLARNING USTUVOR YO'NALISHLARI

VA ULARNING SANOAT RIVOJLANISHIDAGI BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI 68-73

Jumayev Abdumo'min Fayziyevich

IBN SINONING ASH-SHIFO ASARINING ISLOM VA YEVIROPA FALSAFASIGA TA'SIRI 74-82

Pardaxol Normamatova Ochildiyevna

MUSTAQILLIK YILLARIDA SURXONDARYO VILOYATINING

SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI XALQARO HAMKORLIGI 83-87

Elboyeva Shaxnoza

O'ZBEK OLIMALARINING XALQARO ILM-FAN, MADANIYAT RIVOJIGA

HAMDA FAN VA TEXNIKA TARAQQIYOTIGA QO'SHGAN HISSALARI 88-94

Джаббарова Юлдуз Джуманиязовна

РОЛЬ ИСТОРИИ МЕДИЦИНЫ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ

ИДЕНТИЧНОСТИ БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ В МЕДИЦИНСКИХ ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА 95-100

Tuyev Fazliddin Erkinovich

2009–2011-YILLARDA BUXORO, SAMARQAND, NAVOIY SANOATIDA

O'SISH VA XALQARO HAMKORLIK DINAMIKASI 101-104

<i>Жураева Камола Сайфиддиновна</i> КАСПИЙСКИЙ РЕГИОН ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ УЗБЕКИСТАНА	105-109
<i>Abdujabborov Kamoliddin</i> QADIMGI BAQTRIYA VA AVESTO JAMIYATI DAVRI QISQACHA TAHLILI	110-115
<i>Mamanov Abdurahim Abduhakimovich</i> TEMURIYLAR VA ULARDAN KEYINGI SULOLALAR DAVRIDA DINIY HOKIMIYATNING KUCHAYISHI (SABABLAR VA NATIJALAR)	116-122
<i>Xolmatov Shukurillo Ziyoviddin o'g'li</i> INGLIZ TILLI TADQIQOTLARDA ILK O'RTA ASRLAR MARKAZIY OSIYO TARIXINING O'RGANISH BOSQICHLARI	123-128
<i>Djurayev Baxtiyor Rajaboyevich</i> O'ZBEKISTON IJTIMOIIY-IQTISODIY HAYOTIDA AYOLLARNING O'RNI VA GENDER TENGLIGI MASALALARI (TARIXIY-IJTIMOIIY TAHLIL 1991-2025-YY)	129-136
<i>Matyagbov Toyirjon Sultanbayevich</i> JANUBIY OROLBO'YI HUDUDIDA NEOLIT DAVRI KULOLCHILIGIGA DOIR BA'ZI CHIZGILAR	137-140
08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI	
<i>Султанова Дина Файзрахмановна</i> ОБЩЕНАУЧНАЯ МЕТОДОЛОГИЯ ИСТОРИЧЕСКОГО ИНСТИТУЦИОНАЛИЗМА В РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ ОТРАСЛИ КОНЕВОДСТВА НА ТЕРРИТОРИИ СОВРЕМЕННОГО УЗБЕКИСТАНА	141-153
<i>Shodmonov Abduvohid Farxod o'g'li</i> O'ZBEKISTON TARIXIY YODGORLIKLARINI RAQAMLI TURIZM ORQALI SAQLASH VA RIVOJLANTIRISH	154-157
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Otamuratov Sarvar</i> YOSHLARGA OID DAVLAT SIYOSATI: XALQARO TAJRIBA ASOSIDA YANGI TASHABBUSLAR VA QONUNGA TAKLIF ETILAYOTGAN MUHIM QO'SHIMCHALAR	158-164
<i>Tashanov Abduxoliq</i> BUZG'UNCHI G'OYA VA BUZG'UNCHI FAOLIYATNING SHAKLLANISHIDA SALBIY TARBIYA VA ATROF-MUHIT TA'SIRI	165-171
<i>Raxmatova Xolidaxon Xolikovna</i> XOJA AHROR VALIY MUROSAGA OID QARASHLARINING FALSAFIY MOHIYATI	172-178
<i>O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna</i> ABDULXAMID SULAYMON O'G'LI CHO'LPONNING BADIY-ESTETIK MEROSI	179-183
<i>Yazdonov Ulug'bek Tashmurotovich</i> TA'LIM VA TARBIYA – JAMIYATNI MA'NAVIY-MADANIY DEFORMATSIYALASHUVDAN SAQLOVCHI OMILDIR	184-189
<i>Абдуллаева Махбуба Нуруллаевна, Жалалова Гулбахор Одилжоновна</i> КОГНИТИВНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ НАУКИ В IX – XII ВЕКАХ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	190-197

<i>Rasulov Hakim Mamanovich</i> DAVLAT VA JAMIYAT O'ZARO ALOQADORLIGINING SIYOSIY-INSTITSIONAL TAHLILI	198-201
<i>Azamova Sitora Ayonovna</i> O'ZBEKISTON ZAMINIDA EKOLOGIK MADANIYATNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	202-206
<i>Xolmirzaev Xurshid Nakibillaevich</i> FUTUROLOGIK TAFAKKURDA SUN'IY INTELEKTNING NAMOYON BO'LISHI	207-212
<i>Namazova Yulduz Muzaffarovna</i> RAQAMLI SIVILIZATSIYA SHAROITIDA MILLIY TA'LIMNING STRUKTURAVIY-FUNKSIONAL JIHATLARI	213-217
<i>Abdurazoqov Gulmurod Musurmonqulovich</i> MAFKURAVIY OMILLARNING YOSHLAR KAMOLOTIGA TA'SIRI NAMOYON BO'LISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	218-224
<i>Tojibayev Baxromjon Turabayevich</i> "PREKARIAT" TUSHUNCHASINING GENEZISI: ETIMOLOGIYA, FALSAFIY-IJTIMOYIY ANGLASH	225-229
<i>Tursunova Laylo Ergashevna</i> TILAB MAHMUDOVNING ADABIY ESTETIK QARASHLARINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI	230-235
<i>Филиппов Ольгерд Александрович</i> ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ ТРАДИЦИЯ В ЭПОХУ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ОБЩЕСТВА	236-244
<i>Chorieva Madina Aliyevna</i> INKLYUZIV TAFAKKUR — JAMIYATNING BARQAROR RIVOJLANISHINING FALSAFIY ASOSI	245-249
<i>Zakirova Nigora Xalmaxammatovna</i> AXBOROT MAKONIDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH JARAYONINI RIVOJLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI HAL ETISH IMKONIYATI	250-254
<i>Primov Baxriddin Abdiraxmonovich</i> AXBOROT IMPERIALIZMI TAHDIDLARI	255-261
<i>Karimov Zafarbek Ataboyevich</i> TA'LIM TIZIMINI SOTSIOLOGIK-FALSAFIY TAHLIL QILISHDA GUMANITAR YONDASHUVLAR	262-267
<i>O'razov Bobir Baxtiyorovich</i> IJTIMOIY DAVLAT HAQIDAGI G'ARBONA QARASHLAR: FALSAFIY-ILMIY TAHLIL	268-272
<i>Shaydullayev Normamat Sherkuziyevich</i> RAQAMLASHGAN JAMIYAT SHAROITIDA INSON QADRI VA ONG EVOLYUTSIYASI	273-278
<i>Tursunova Olmos Fayziyevna</i> YOSHLAR HUQUQIY ONGI VA MADANIYATINI YUKSALTIRISHNING MA'NAVIY TARBIYA JARAYONIDA TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI	279-284
<i>Turaeva Sanobar Khalimovna</i> EASTERN EDUCATION - THE IMPORTANCE OF UPBRINGING IN THE FORMATION OF HUMAN QUALITIES IN YOUNG PEOPLE	285-287

<i>Jo'rayev Akram Namozovich</i> EKSTREMIZM G'OYALARIGA QARSHI KURASHDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH MEXANIZMLARINING PSIXOLOGIK VA FALSAFIY ASOSLARI	288-291
<i>Taylyakova Feruzahon Sultanovna</i> GLOBALASHUV - MA'NAVIYATNI ANGLASH OMILI	292-296
<i>Toxirov Abdumalik Ashurali o'g'li</i> MAHALLA VA OILADA YOSHLAR AXLOQINI ME'YORLASHTIRISHNING IJTIMOIY-FALSAFIY ASOSLARI	297-302
<i>Sherboboyev Muxriddin, Javlonbek Hafizullayev</i> KARL POPPERNING BILISH FALSAFASIGA OID QARASHLARI	303-307
<i>Nasriddinov Faxriddin Xalmamatovich</i> AXBOROT VA AXBOROT TIZIMLARINING FALSAFIY TAHLILI	308-314
<i>Ochilov Husan</i> MILLIY AN'ANA VA MODERNIZATSIYA UYG'UNLIGINING FALSAFIY TAHLILI	315-321
<i>Madaminov Nasimjon</i> MILLIY MUSIQIY MEROS ASOSIDA YOSHLARNING ESTETIK DIDI VA TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING FALSAFIY JIHATLARI	322-326
<i>Xolmirzayeva Jumagul Xamdammovna</i> MEHNAT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH SOHADAGI XORIJIY TAJRIBALAR	327-331
10.00.00 - FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Narmuratov Zayniddin Radjabovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SCIENCE/ILM KONSEPTLI FRAZELOGIK BIRLIK LARNING LINGOMADANIY XUSUSIYATLARI	332-337
<i>Payzibayeva Madinaxon Sobirjon qizi</i> INGLIZ XALQ ERTAKLARI OBRAZLARINING BADIY XUSUSIYATLARI VA ULARNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	338-342
<i>Axmedov Anvar Botirovich</i> NEMIS TILI TIZIMIDA O'ZLASHMA NEOLOGIZMLARNING ROD KATEGORIYASIGA EGA BO'LISH MASALASI	343-347
<i>Djabbarova Shoirra Baltayevna</i> ETNOGRAFIK REALIYALARNING LINGVISTIK XUSUSIYATI	348-351
<i>Genjemuratov Yaqipbek Baxriyatovich</i> FELETONNING JANR SIFATIDA ANIQLASH MUAMMOLARI	352-355
<i>Tadjiyeva Mastura Fayzullayevna</i> INGLIZ MAQOLLARIDA "LOVE" KONSEPTINING VOQELANISHI	356-360
<i>Qurbonova Gulnoza Abduholiq qizi</i> GIDRONIMLARNING STRUKTUR-SEMANIK TAHLILINING XUSUSIYATLARI	361-364
<i>Ayimbetova Shyryn Jabbar qizi</i> BOLALAR ADABIYOTINING POETIK-FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI: YOSH PSIXOLOGIYASI, DIDAKTIKA, AKSILOGIYA	365-371
<i>Ruziyeva Nasiba Kenjayevna</i> O'ZBEK TILIDAGI IBORALARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI VA FRANSUZ TILIGA TARJIMASI	372-375

<i>Бабаева Зарина Сайфуллаевна, Фёдорова Арина Максимовна</i> ГЕЙМИФИКАЦИЯ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	376-385
<i>Xushmatatova Aminaxon</i> LINGUOCULTURAL FEATURES OF SPEECH INTENTION IN THE DISCOURSE OF ENGLISH AND UZBEK DRAMATIC WORKS	386-392
<i>Saparniyazova Sarbinaz Baxtiyarovna</i> THE INFLUENCE OF CONTEXTUAL FACTORS ON THE PERCEPTION OF THE PRAGMATICS OF APOLOGY IN ENGLISH AND UZBEK	393-397
<i>Adxamova Shirin Farhodjon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA EMOTSIONAL HOLATNI IFODALOVCHI KOLLOKATSIYALARNING QIYOSIY TADQIQI	398-401
<i>Машарипова Валентина</i> ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЙ АНАЛИЗ ВЕРБАЛИЗАЦИИ ПАРАЛИНГВИСТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ В ПОРТРЕТНЫХ ОПИСАНИЯХ В АНГЛИЙСКИХ И РУССКИХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТАХ	402-405
<i>Abduqahhorova Gulnoza Abduvahobovna</i> RUS VA O'ZBEK TILLARIDAGI IQTISODIY ANGLISIZMLARNING SINTAKTIK XUSUSIYATLARI	406-411
<i>Raxmonova Yulduz Xusanovna</i> ADABIY ASARLARDA IJTIMOIIY FOJIAVIYLIKNING ESTETIK TALQINI	412-417
<i>Ayimbetova Damekhan Maksetbay qizi</i> ADABIYOTDA ANIMALISTIK JANR VA RAMZIY OBRAZLAR BO'YICHA OLIV BORILGAN ILMIY TADQIQOTLAR	418-427
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Фазилов Фарход Маратович</i> УГОЛОВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ДИПФЕЙКОВ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА	428-439
<i>Zokirov Sherzod Ilxom o'g'li</i> FUQAROLAR MUHOJAJATLARI BILAN ISHLASH BO'YICHA CHET EL DAVLATLARI TAJIRIBASI: QIYOSIY-HUQUQIY TAHLIL	440-448
<i>Rakhmonov Tolib</i> ISSUES OF DETERMINING THE CIVIL LEGAL STATUS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN UZBEKISTAN	449-454
<i>Sobitxonov Joxongir Zunnurxon o'g'li</i> ISLOM BANKLARI FAOLIYATIDA "FATVO SHOPPING" AMALIYOTI VA UNING OLDINI OLISH BO'YICHA HUQUQIY MEKANIZMLAR	455-462
<i>Mamatmurodov Farrux Farxod o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA SUKUKNI RIVOJLANTIRISH: HUQUQIY ISLOHOTLAR, INFRATUZILMA, MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	463-472
<i>Юнусов Достонбек Анваржон угли</i> ПОНЯТИЕ И ОСНОВНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ ПРАВОВОГО РЕЖИМА ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	473-481

<i>Uteniyazov Keulimjay Kuanishbayevich</i> JINOYAT PROTSSESSIDA AYBLOV FUNKSIYASINI AMALGA OSHIRUVCHI SUBYEKTLARNING HUQUQIY MAQOMIGA OID MUAMMO VA YECHIMLAR	482-489
<i>Xidirov G'anisher Tojimurodovich</i> TEZKOR-QIDIRUV FAOLIYATI USTIDAN SUD NAZORATINING QIYOSIY-HUQUQIY TAHLILI	490-499
<i>Baxronov Ravshan Rashid o'g'li</i> SUN'IY INTELLEKT VA INSON HUQUQLARI: NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLAR	500-504
<i>Усмонов Малик</i> ОТСЛЕЖИВАНИЕ И ЗАМОРАЖИВАНИЕ НЕЗАКОННО ПОЛУЧЕННЫХ АКТИВОВ: СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ПОДХОДОВ	505-510
<i>Abdusatarov Jaloliddin Sharafutdin o'g'li</i> RAQAMLI AKTIVLAR BILAN BOG'LIQ NIZOLARNI HAL QILISHNING MUQOBIL USULLARI	511-517
<i>Islomqulova Shohsanam Vahobjon qizi</i> TIBBIYOT XODIMINING KASBIY JAVOBGARLIGINI SUG'URTALASHDA SUG'URTA TOVONI, SUG'URTA PULI VA SUG'URTA MUKOFOTI TUSHUNCHALARINING MOHIYATI	518-524
<i>Ibodullo Xayrullo Jaxongir o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VA XORIJIY DAVLATLAR SUDYALARINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY MAQOMI	525-530
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Xolmatova Ziroatxon Anvarovna</i> BO'LG'USI PEDAGOGLARDA NOSTANDART TESTLARNI TUZISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJ TAJRIBASI	531-534
<i>Mamajonova Gulnoza Karimovna</i> AXLOQIY VA ESTETIK TARBIYA INTEGRATSIYASINING PEDAGOGIK ASOSLARI	535-539
<i>Gulomova Komila Maxamatjanovna</i> TA'LIMDA FAOL O'QITISH METODLARINING SAMARADORLIGI: TAJRIBA VA TAHLIL	540-544
<i>Berdiyeva Nilufar Berdiyev qizi</i> BO'LAJAK MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI TARBIYACHI –PEDAGOGLARINING IJODIY KOMPETENSIYALARINI INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA SHAKLLANTIRISH TAMOIYILLARI	545-549
<i>Фадлиева Амина Ильхамовна</i> ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ ПЕДАГОГИКА КАРЛА РОДЖЕРСА И ЕЁ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ	550-556
<i>Rajabov Eldor Erkinovich</i> THE ROLE OF PEER REVIEW TO IMPROVE WRITING EFFECTIVELY AMONG EFL STUDENTS	557-561
<i>Jumagulova Aziza Abduljalil qizi</i> BOSHLANG'ICH TAYYORGARLIK BOSQICHIDAGI DZYUDUCHILARNING JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI JISMONIY TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISH USLUBIYATI	562-573

<i>Toshnazarova Mohinur O'sarali qizi</i> “MOTIVATSION YONDASHUV” HAMDA “KREATIV FIKRLASH” TUSHUNCHALARINING MAZMUN VA MOHIYATI	574-578
<i>Maxmudova Nigoraxon Boyqo'zi qizi</i> BO'LAJAK CHET TILI O'QITUVCHILARINI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA PRAGMATIK MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI	579-585
<i>Hamroyeva Robiya Sherali qizi</i> KELAJAK PEDAGOGLARINING TANQIDIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR	586-591
<i>Tug'anboyeva Zamiraxon Shuxratbek qizi</i> TALABA KURASHCHI QIZLARNING KUCH CHIDAMLILIGINI MAXSUS MASHQLAR ORQALI OSHIRISH METODIKASI	592-598
<i>Sadritdinova Dinora A'zamjon qizi</i> WEB ILOVALARNI LOYIHALASHGA OID KOMPETENTLIK VA UNI RIVOJLANTIRISH	599-602
<i>Солохиддинова Фазилатхон Мухиддин кизи</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ УСВОЕНИЯ ГРАММАТИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ	603-611
<i>Ниязова Регина Рустамовна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПОДГОТОВКИ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ КАДРОВ В ОБЛАСТИ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА	612-615

Received: 2 October 2025
Accepted: 15 October 2025
Published: 25 October 2025

Article / Original Paper

SOCIOLOGICAL AND PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF THE EDUCATION SYSTEM IN THE CONTEXT OF HUMANITARIAN APPROACHES

Karimov Zafarbek Ataboyevich

Urgench State Pedagogical Institute

Department of National Idea and Philosophy, Associate Professor

E-mail: kzafarbek727@gmail.com

Abstract. This article scientifically analyzes the role and significance of humanitarian approaches in the sociological and philosophical study of the education system. In today's era of globalization and information, educational processes are manifested not only as a means of knowledge transfer but also as an important social institution ensuring the moral and spiritual development of the individual. From this point of view, humanitarian approaches serve to evaluate the education system on the basis of humanistic principles, to enhance the dignity of the individual, independent thinking, and creative potential. The article highlights the reforms in the education system, their impact on the development of society, and their role in shaping social consciousness through the integration of sociological and philosophical methods. In addition, it examines the integration of cultural heritage, national and universal values, the strengthening of democratic principles, and the process of educating the younger generation as mature individuals. As a result, the relevance of developing the education system on the basis of humanitarian approaches is substantiated.

Keywords: education system, sociological analysis, philosophical approach, humanitarian approach, reforms, humanism, values, personal development, social consciousness, globalization.

TA'LIM TIZIMINI SOTSIOLOGIK-FALSAFIY TAHLIL QILISHDA GUMANITAR YONDASHUVLAR

Karimov Zafarbek Ataboyevich

Urganch davlat pedagogika instituti

Milliy g'oya va falsafa kafedrası dotsenti

Annotatsiya. Mazkur maqolada ta'lim tizimini sotsiologik-falsafiy tahlil qilishda gumanitar yondashuvlarning o'rne va ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Bugungi globallashuv va axborot asrida ta'lim jarayonlari nafaqat bilim berish, balki shaxsning ma'naviy-axloqiy kamolotini ta'minlashda ham muhim ijtimoiy institut sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu nuqtai nazardan, gumanitar yondashuvlar ta'lim tizimini insonparvarlik tamoyillari asosida baholash, shaxsning qadr-qimmatini, erkin fikrlashini va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Maqolada sotsiologik va falsafiy metodlarning uyg'unligi asosida ta'lim tizimidagi islohotlar, ularning jamiyat taraqqiyotiga ta'siri hamda ijtimoiy ong shakllanishidagi o'rni yoritiladi. Shuningdek, ta'limda madaniy meros, milliy va umuminsoniy qadriyatlarning integratsiyasi, demokratik tamoyillarni mustahkamlash va yosh avlodni barkamol inson sifatida tarbiyalash jarayonlari tahlil qilinadi. Natijada, ta'lim tizimini gumanitar yondashuvlar asosida rivojlantirishning dolzarbligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: ta'lim tizimi, sotsiologik tahlil, falsafiy yondashuv, gumanitar yondashuv, islohotlar, insonparvarlik, qadriyatlar, shaxs kamoloti, ijtimoiy ong, globallashuv.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI9Y2025N40>

Kirish. Bugungi globallashuv va axborot asrida ta'lim tizimi jamiyatning eng muhim ijtimoiy institutlaridan biri sifatida tobora ko'proq e'tiborni qaratmoqda. Chunki ta'lim nafaqat

bilim va ko'nikmalarni beruvchi jarayon, balki shaxsning ma'naviy-axloqiy kamoloti, ijodiy salohiyati va ijtimoiy ongini shakllantiruvchi omil sifatida ham ahamiyat kasb etadi. Shu bois ta'limni faqat texnologik yoki tashkiliy jihatdan emas, balki sotsiologik va falsafiy nuqtai nazardan ham tahlil etish zarur bo'lib qolmoqda.

Ta'lim jarayonida gumanitar yondashuvlar alohida ahamiyatga ega. Bu yondashuvlar insonni markazga qo'yib, uning qadr-qimmatini, erkin fikrlashi va ijtimoiy faolligini rivojlantirishni ko'zda tutadi. Ayniqsa, bugungi kunda jamiyatda demokratik qadriyatlarni mustahkamlash, milliy va umuminsoniy merosni uyg'unlashtirish, yosh avlodni barkamol inson sifatida tarbiyalashda gumanitar yondashuvlarning falsafiy va metodologik asoslari katta o'rin tutadi.

Shu nuqtai nazardan, ta'lim tizimini sotsiologik-falsafiy tahlil qilish nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ega bo'lib, u jamiyatning ma'naviy taraqqiyotini chuqur anglash, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash va kelajak avlodni ma'rifatli, insonparvar ruhda shakllantirishga xizmat qiladi. Mazkur maqolada ta'lim tizimidagi gumanitar yondashuvlarning o'rni, ularning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati hamda global jarayonlar bilan uzviy bog'liqligi falsafiy va sotsiologik metodlar asosida tahlil qilinadi.

So'nggi yillarda mamlakatimiz taraqqiyotining muhim tarixiy jihatlaridan biri sifatida milliy-ma'naviy merosimizning yangicha talqin asosida tiklanishi va chuqur anglanishi jarayoni boshlandi. Xususan, qadimiy ilmiy, diniy hamda tasavvufiy manbalarda mujassam bo'lgan barkamollikka yetaklovchi, ma'rifat va komillikni targ'ib qiluvchi g'oyalar qayta o'rganilmoqda. Mazkur manbalarni zamonaviy jamiyatimiz ehtiyojlari nuqtai nazaridan tadqiq etish orqali ularning ma'naviy va falsafiy asoslari yangi mazmun kasb etmoqda. Shu tariqa tarixiy merosni milliy hamda umuminsoniy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirib, bugungi taraqqiyot jarayonlariga tatbiq etish borasida ilmiy izlanishlar chuqurlashib bormoqda. Bu esa, jamiyat taraqqiyotining ma'naviy poydevorini mustahkamlashda va shaxs kamolotiga xizmat qiluvchi g'oyalarni rivojlantirishda alohida ahamiyat kasb etmoqda. Fuqarolik jamiyatini ma'naviy barkamol, ezgu g'oyalar, hayotiy e'tiqodi bo'lgan insonlargina bunyod eta olishi, shuning uchun yangilanayotgan jamiyatimizda sog'lom va ma'rifatli avlodni tarbiyalash, erkin fuqaro ma'naviyatini shakllantirish, ma'naviy-ma'rifiy ishlarni yuksak darajaga ko'tarish orqali barkamol insonlarni voyaga yetkazish ishiga muhim ahamiyat berilayotgani asoslab berildi, ya'ni milliy istiqlool mafkurasining asosiy g'oyalari qatorida komil inson g'oyasi alohida o'rin tutishi belgilab berildi"[1].

Adabiyotlar tahlili va metodlar. So'nggi davrlarda yosh avlodni barkamol inson darajasida voyaga yetkazish, ularni ma'rifatli va ongli shaxs sifatida shakllantirish masalasi jamiyat a'zolarining eng muhim vazifalaridan biri sifatida qaralmoqda. Zero, tarixiy taraqqiyotimizga nazar tashlasak, buyuk ajdodlarimiz yuksak ilm-fan, ma'naviyat va ilg'or tafakkur sohiblari bo'lib, asrlar davomida insonni komillikka yetaklashni bosh maqsad qilib kelganlar. Shu jihatdan, ma'rifatparvar bobomiz Abdulla Avloniy ta'kidlaganidek: "Inson tafakkurining quvvati va kengligi, avvalo, muallim tarbiyasiga bog'liq". Ushbu hikmatli so'zlar jamiyatda ma'rifatparvarlik muhitini shakllantirishning naqadar muhimligini ko'rsatadi.

Aslida, ilm-ma'rifatga e'tibor qaratish va yoshlarni bilimli qilib tarbiyalash mustaqillikning ilk yillaridanoq ustuvor yo'nalish sifatida davlat siyosatida o'z aksini topgan edi. Xususan, talaba-yoshlarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish, ularning yurt taraqqiyotiga qo'shadigan hissasini kuchaytirish maqsadida "Umid" jamg'armasi tashkil etildi.

Mazkur tashabbus doirasida yuzlab yoshlar Yevropa mamlakatlari, Turkiya hamda Amerika Qo'shma Shtatlarining yetakchi oliy ta'lim muassasalariga yuborildi. Bu jarayon nafaqat ularning shaxsiy intellektual salohiyatini oshirdi, balki mamlakatimizning global ilmiy-ma'naviy maydonda o'z o'rnini mustahkamlashga ham xizmat qildi.

O'zbekistonda "...o'z haq-huquqini taniydigan, o'z kuchi va imkoniyatlariga tayanadigan, atrofida sodir bo'layotgan voqea-hodisalarga mustaqil yondasha oladigan, ayni zamonda shaxsiy manfaatlarini mamlakat va xalq manfaatlarini bilan uyg'un holda ko'radigan, har jihatdan barkamol insonlarni tarbiyalash vazifasi istiqloq yillarida hal qiluvchi masalaga aylandi"[2].

Ta'lim tizimini ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan tahlil etish, unda mavjud bo'lgan qadriyatlarning o'ziga xos tomonlarini yoritish imkonini beradi hamda ushbu qadriyatlar ta'limiy makonni global miqyosda uyg'unlashtirishga xizmat qiluvchi maxsus tamoyillar bilan chambarchas bog'liqdir. Ta'limni globallashtirishning amaliy natijalaridan biri sifatida "uning mahalliy va xalqaro darajada yaqqol xalqaro tus olish jarayoni namoyon bo'lmoqda" [3]. Biroq shuni ham ta'kidlash kerakki, "ta'limning yagona nazariyasi dinamik o'zgaruvchan dunyoda o'z dolzarbligini yo'qotishi mumkin, chunki ta'limning har bir jihati ba'zan o'zining amaliy-tarbiyaviy funksiyasini bajara olmaydi. Bularning barchasi ijtimoiy hayotning mavjud realiyalari bilan bevosita bog'liq bo'lgan o'ziga xos ustanovkalarga ega" [4], bu esa insoniyat jamiyatining tarixiy va madaniy rivojlanish jarayonida zamonaviy tendensiyalar fonida o'z aksini topadi.

Ma'lumki, sivilizatsiyaning tarixiy shakllanish jarayonlariga xos bo'lgan qonuniyatlar inson va jamiyat hayotining barcha sohalarini o'rganish va ularning rivojlanish xususiyatlarini tahlil etishni taqozo qiladi. Ushbu jarayon, avvalo, har bir shaxsning o'zini o'zi tarbiyalash va ma'naviy kamolot sari intilish faoliyatini qamrab oladi. Shu bilan birga, insonning jamiyatdagi o'rni, taqdir birligi va rivojlanish qonunlari bilan boshqa shaxslar bilan uzviy aloqadorligi, turmushda mavjud bo'lgan ko'plab ziddiyat va murakkabliklarga qaramasdan, o'z mohiyatini saqlab qoladi. Mazkur dunyoqarash asosni ilmiy jihatdan o'rganish ijtimoiy-falsafiy tafakkurda allaqachon shakllangan an'anaga ega bo'lib, unda mavjud voqelikni baholashda tanqidiy yondashuv ustuvor o'rin tutadi. Falsafiy tafakkur esa, aynan shu asosda, zamonaviy ta'lim tizimida muhim yangilanishlar va islohotlarni amalga oshirish uchun nazariy maqsad va amaliy vazifalarni belgilab beradi.

Shuningdek, ta'lim jarayonini tahlil qilishda shuni alohida qayd etish lozimki, idealizm, realizm, pragmatizm va shu kabi falsafiy ta'limotlarda ilgari surilgan tarbiyaviy g'oyalar o'zining nazariy va amaliy ahamiyati bilan pedagogik tafakkur taraqqiyotida muhim o'rin tutadi. Shu jihatdan, pedagog shaxsiy ta'limiy falsafasini shakllantirish jarayonida asosiy ta'limiy nazariyalarni chuqur anglab yetishi lozim, chunki bu nazariyalar o'qituvchining metodik qarashlari, tarbiyaviy tamoyillari va shaxsiy dunyoqarashini boyitadi. Bunday yondashuv, tabiiyki, o'quv jarayonidagi ishtirokchilar o'rtasida yuzaga keladigan o'zaro munosabatlarda ham aks etadi. Natijada, o'qituvchining falsafiy tafakkur darajasi, uning ilmiy va ma'naviy pozitsiyasi ta'lim jarayonining umumiy samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biriga aylanadi.

Mazkur mulohaza, aslida, ta'lim jarayonida an'anaviy avtoritar yondashuvlardan bosqichma-bosqich voz kechib, demokratik tamoyillarga asoslangan yangi pedagogik madaniyat shakllanayotganidan dalolat beradi. Ishonch, mehr-muhabbat va insonparvarlikning ustuvorligi esa ta'limni faqat bilim berish vositasi sifatida emas, balki

shaxsni har tomonlama kamol toptiruvchi ijtimoiy institut sifatida talqin etishga imkon yaratadi.

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, ta'lim muassasalarida shakllanadigan ishonch, samimiylik va emotsional yaqinlik tamoyillari nafaqat ta'lim jarayoni davomida, balki bitiruvchilar faoliyatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, ta'lim ishtirokchilarining o'zaro sadoqati va layoqati gumanistik qadriyatlarning barqaror shakllanishida hal qiluvchi omil sifatida namoyon bo'ladi. Shuni alohida ta'kidlash joizki, mazkur sadoqat bitiruvdan keyin ham saqlanib qolsa, ta'lim oluvchilarning axloqiy-etik qarashlari, ijtimoiy xulq-atvori va qadriyatlar tizimi yetarlicha barqaror bo'lib qoladi. Bu esa, o'z navbatida, "ta'lim jarayonining tarbiyaviy samaradorligini va uning insonparvarlik yo'nalishini yanada chuqurlashtirishga xizmat qiladi" [5].

Ta'lim tizimini sotsiologik-falsafiy nuqtai nazardan tadqiq etish, eng avvalo, jamiyat taraqqiyotidagi ijtimoiy-madaniy omillarni chuqur tahlil qilishni taqozo etadi. Chunki ta'lim nafaqat bilim va ko'nikmalarni shakllantiruvchi jarayon, balki ijtimoiy qadriyatlar, madaniy meros va ma'naviy tamoyillarning avlodlar orasida uzatilish mexanizmidir. Shu ma'noda, gumanitar yondashuvlar orqali ta'lim tizimi inson shaxsining barkamol rivojlanishini ta'minlovchi, ijtimoiy munosabatlarning uyg'unlashuvini kafolatlovchi, madaniyat va axloqiy qadriyatlarning uzluksizligini ta'minlovchi jarayon sifatida talqin qilinadi.

Sotsiologik-falsafiy tahlil shuni ko'rsatadiki, ta'lim tizimida gumanitar yondashuvlar insonni faqat obyekt sifatida emas, balki faol subyekt sifatida ko'rishga asoslanadi. Bu yondashuv ta'limning ijtimoiy institut sifatidagi ahamiyatini kengroq ochib beradi, chunki ta'lim shaxs va jamiyat o'rtasidagi o'zaro ta'sirning eng samarali maydonidir. Shu bois, ta'limni tahlil qilishda nafaqat uning iqtisodiy yoki siyosiy jihatlarini, balki insoniylik, erkinlik, ijodkorlik va ma'naviyat kabi qadriyatlar markaziy o'rinda turadi.

Metodologik jihatdan olganda, ta'lim tizimini gumanitar yondashuvlar asosida sotsiologik-falsafiy tahlil qilishda quyidagi asosiy metodlar va prinsiplardan foydalanish lozim:

- Fenomenologik yondashuv – ta'lim jarayonida insonning ichki dunyosi, idroki va tajribasini tahlil qilish, uning ijtimoiy faoliyatda qanday shakllanishini o'rganish.
- Germenevtik metod – ta'lim tizimini insoniyatning ma'naviy merosi va madaniy qadriyatlarini sharhlash va anglash vositasi sifatida o'rganish.
- Dialektik metod – ta'lim jarayonidagi qarama-qarshiliklarni aniqlash, ularning rivojlanish mexanizmlarini ochib berish va integratsion jarayonlarni tahlil qilish.
- Aksiologik yondashuv – ta'lim tizimida shakllanayotgan qadriyatlar tizimini baholash, ularning jamiyat taraqqiyotiga ta'sirini aniqlash.
- Komparativ metod – turli mamlakatlar ta'lim tizimlarini taqqoslash orqali gumanitar tamoyillarning umumiy va o'ziga xos jihatlarini tahlil qilish.

Metodologik asos sifatida ta'lim tizimining nafaqat bilim berish jarayoni, balki insoniy qadriyatlar va ijtimoiy taraqqiyotning tayanch instituti sifatida qaralishi zarur. Shu nuqtai nazardan, gumanitar yondashuvlar ta'lim jarayonida inson shaxsini markaziy o'ringa qo'yadi, bu esa ta'lim tizimini yanada mukammal va insonparvar qilishga xizmat qiladi.

Natijalar. Yuqoridagi ilmiy mulohazalar va tahlillar asosida bir qator natijalarga erishildi:

- Ta'lim tizimining ijtimoiy-falsafiy tahlili uning faqat bilim berish vositasi emas, balki jamiyat ma'naviy-axloqiy hayotining muhim tarkibiy qismi ekanini ko'rsatdi. Ta'lim

- qadriyatlarni shakllantirish, milliy va umuminsoniy g'oyalarni tarbiyalash hamda avlodlar o'rtasida uzviylikni ta'minlashda hal qiluvchi o'rin tutadi.
- Gumanitar yondashuvlarning metodologik ahamiyati aniqlandi. Xususan, idealizm, realizm, pragmatizm kabi falsafiy oqimlarda ilgari surilgan tarbiyaviy g'oyalar hamda fenomenologik va gerменevtik yondashuvlar ta'lim jarayonini chuqur tahlil qilish imkonini beradi. Bu esa pedagog shaxsining falsafiy dunyoqarashi ta'lim sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.
 - Global jarayonlarning ta'siri ochib berildi. Ta'lim tizimida internatsionallashuv va globallashuv natijasida milliy an'analar bilan birga umumjahon tajribasidan foydalanish muhim omilga aylandi. Shu bilan birga, ta'limda yagona nazariy yondashuvning doimiy ustuvorligi emas, balki zamon talablariga mos moslashuvchanlik zarurligi isbotlandi.
 - Shaxsga yo'naltirilganlik va tarbiyaviy qadriyatlar asosiy yo'nalish sifatida ajratildi. Abdulla Avloniy kabi ma'rifatparvar allomalarning merosi shuni ko'rsatadiki, ta'lim inson tafakkurining kengligi va qudratini shakllantirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Shu bois yoshlarni ma'rifatli, erkin fikrlaydigan va komil inson sifatida tarbiyalash ta'lim tizimining bosh maqsadidir.
 - Ta'limdagi ijtimoiy ishonch va layoqatlilik qadriyatlari muhim natija sifatida qayd etildi. Zamonaviy tadqiqotlar ko'rsatganidek, o'qituvchi va talaba o'rtasida shakllanadigan ishonch, samimiylik va mehr-oqibat hatto ta'limdan keyin ham saqlanib, bitiruvchilarning barqaror axloqiy va ma'naviy pozitsiyasini mustahkamlaydi.

Yuqoridagi natijalardan kelib chiqib aytish mumkinki, ta'lim tizimini sotsiologik-falsafiy tahlil qilishda gumanitar yondashuvlar nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega. Ular ta'lim jarayonining insonparvarlik mezonlari asosida rivojlanishini ta'minlab, shaxs kamolotiga, ijtimoiy ong shakllanishiga hamda jamiyat taraqqiyotiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Demak, ta'lim tizimini gumanitar yondashuvlar asosida takomillashtirish zamonaviy globallashuv sharoitida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish, yoshlarni barkamol inson sifatida tarbiyalash va demokratik tamoyillarni mustahkamlashning muhim sharti sifatida e'tirof etilishi lozim.

Umuman, natijalar shuni ko'rsatadiki, ta'lim tizimini sotsiologik-falsafiy tahlil qilishda gumanitar yondashuvlar nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham katta ahamiyatga ega bo'lib, zamonaviy jamiyatning insonparvar va ma'rifatli rivojlanishiga keng imkoniyatlar yaratadi.

Muhokama. O'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ta'lim tizimini sotsiologik-falsafiy tahlil qilishda gumanitar yondashuvlar bevosita shaxs va jamiyat manfaatlariga xizmat qiluvchi muhim ilmiy-uslubiy vosita hisoblanadi. Avvalo, ta'lim jarayonida inson shaxsi faol subyekt sifatida ko'rilishi uning ma'naviy va axloqiy shakllanishida hal qiluvchi omil ekanligi tasdiqlandi. Shu nuqtai nazardan, Avloniy kabi ma'rifatparvar allomalarning g'oyalari bugungi ta'lim strategiyalarida ham o'z dolzarbligini saqlab qolmoqda.

Bundan tashqari, globallashuv jarayonlari ta'lim tizimini internatsionallashuv sari yo'naltirar ekan, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish zaruriyati yanada ortmoqda. Bu jarayon ta'lim nazariyalarining doimiy yangilanib borishini, turli falsafiy oqimlarning tarbiyaviy g'oyalari va metodologik tamoyillarini qayta baholashni talab etadi.

Muhokama jarayonida yana bir muhim jihat ta'kidlanishi lozim: o'qituvchi shaxsining falsafiy dunyoqarashi, uning idealizm, realizm yoki pragmatizm kabi yondashuvlardan

foydalanishi ta'lim sifati va tarbiyaviy samaradorlikka bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, ishonch, samimiylik va mehr-oqibatga asoslangan insonparvar yondashuvlar bitiruvchilarning axloqiy-ruhiy barqarorligini mustahkamlashda muhim o'rin tutadi.

Demak, gumanitar yondashuvlar asosidagi sotsiologik-falsafiy tahlil nafaqat nazariy darajada, balki amaliyotda ham ta'lim tizimini yanada mukammal rivojlantirish uchun ilmiy asos va metodologik yo'nalish vazifasini bajaradi.

Xulosa. Ta'lim tizimini sotsiologik-falsafiy tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ta'lim faqat bilim berish jarayoni emas, balki inson shaxsining ma'naviy-axloqiy shakllanishi va jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi ijtimoiy institutdir. Gumanitar yondashuvlar asosida olib borilgan izlanishlar ta'lim jarayonida shaxsga yo'naltirilganlik, ma'naviyat va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligini ta'minlashning muhimligini namoyon etdi.

Globalashuv sharoitida ta'lim tizimi milliy va xalqaro tajribalarni integratsiya qilgan holda, internatsionallashuv jarayonlariga moslashmoqda. Biroq bunda milliy qadriyatlar, falsafiy meros va ma'naviy an'analarga tayangan holda, zamon talablariga javob beradigan yangicha ta'lim falsafasini shakllantirish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

Shuningdek, pedagog shaxsining falsafiy dunyoqarashi, ishonch va insonparvarlik tamoyillari ta'lim samaradorligini oshiruvchi hal qiluvchi omillardan biri sifatida belgilandi. O'qituvchi va talaba o'rtasida shakllanadigan mehr-oqibat va axloqiy qadriyatlar bitiruvchilarning keyingi hayotida ham barqaror yo'nalish vazifasini bajarishi mumkinligi ilmiy jihatdan asoslandi.

Ta'lim tizimini sotsiologik-falsafiy tahlil qilish jarayonida gumanitar yondashuvlarning o'rni beqiyos ekanligi ayon bo'ladi. Bunday yondashuv, avvalo, ta'limni shaxsga yo'naltirilgan, insonparvarlik tamoyillariga asoslangan jarayon sifatida talqin etishga xizmat qiladi. Natijada ta'lim nafaqat bilim beruvchi, balki shaxsning ma'naviy-axloqiy kamolotini ta'minlovchi muhim ijtimoiy institut sifatida o'z ahamiyatini mustahkamlaydi.

Shuningdek, gumanitar yondashuvlar ta'lim tizimida milliy va umuminsoniy qadriyatlarning integratsiyasini kuchaytiradi, jamiyat taraqqiyoti uchun zarur bo'lgan demokratik tamoyillarni shakllantiradi hamda yosh avlodning ijodiy salohiyati va erkin fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga zamin yaratadi. Shu bois, ta'lim tizimini falsafiy va sotsiologik nuqtai nazardan o'rganish bugungi globalashuv davrida ijtimoiy barqarorlik, milliy o'zlikni anglash va umuminsoniy hamkorlikni ta'minlovchi muhim ilmiy-amaliy yo'nalish hisoblanadi.

Umuman olganda, gumanitar yondashuvlarga tayangan sotsiologik-falsafiy tahlil ta'lim tizimining zamonaviy rivojlanishida metodologik asos va konseptual yo'nalish vazifasini bajaradi. Bu esa Yangi O'zbekiston ta'lim tizimida insonparvar, ma'rifatli va global miqyosda raqobatbardosh avlodni shakllantirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. – Toshkent: O'zbekiston, 2001. – B. 56–57.
2. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008. – B. 77.
3. Knight, J., & de Wit, H. Internationalization of Higher Education: Past and Future. *International Higher Education*, 2018 (95). – pp. 2-4.
4. Barnett R. Thought and reason – and their dilemmas. In *The Philosophy of Higher Education*, 2021. - pp. 96-106.
5. Snijders I., Wijnia L., Rikers R.M.J.P., & Loyens S.M.M. Alumni loyalty drivers in higher education. *Social Psychology of Education*, 2019 (22), - pp. 607–627.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).